1945 КОТАЛО! 1975

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СТРАНА

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН («СВЕТ»)

ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ПІАЬРАСКА, 9 май, 1975 шу. ● № 55 (5500). ● Мах 2 кеп.

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН 30 ШУ

Тешаме тІа боахан кердача коталонашка йолаш и вай Дахьле социально-экономически политически дегІаяра ваьккъаІа.

КПСС Центральн Комитето партеган советски халкІаган дашца Кадиларадо, Цьхьалагіа вай даьхьаза дувнан советски халкъага КПСС Центральн Комитето, СССР Лаккехьарчи Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дІатача воаршало, парте ЦК апрельски Пленумна соцаметна деган уриоттаьнна Нохч-ГІалгІайчен къаьхьагамхоша къаьхьегама уйла аІенна болх бу вІислагІа пятилетка чакхйоалача шера. Къаьхьегама коллективашца шерра социалистически яхь йоаргаьнІ. Городийн моттийн къаьхьегамхой чІоагІа уйла йолаш ба коммунизм хьалъеЧ. Советски Союза Коммунистически парте XXIV съездо оттаяь тІама хьаькхоллара Іаьлмате йоккха программа кхоачашъеча керда толамаш дахи.

Тахан дездеш дола Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа Котало яьккха ди кхы тІа а керда къаьхьегама толамаш даьхьа деза Нохч-ГІалгІай автономни республика къаьхьегамхоша.

Сийлахь-йоккхача Коталон цІей дездеш советски вах, дуйнен дуккхача мехкий гражданаш — хиннача тІемашца даьхьа аьлча хортош кІайденна — ветераншца а хІинз шоай вахар ІаІадолаьем мара бонца кІаьнгрой а іаьнкхіза а іаьнкхіза а хьожаш ба дуйнен шоллагІчу тІем тІа хинначунга, кІоарагІа йовза а бизза мах бе а гІерт советски халкъан дуйн. Герзашцарча Низашен яьккха, аьдалле дегІаяра дІаІахоргаьнкъ билла а дуйнен массе а миІингашкарча миллионаш болча наьха вахара кІоарга ділияни яь а йола Котало.

Советски халкъа кІаккха а диилургІдан 1941 шера 22 июна ди, вай Даьхьенна тиІшача балхах гитлеровски Германи тІаьлета ди.

Советски Союза духьала даьхьадар фашистски Германи нун сателитийн дикагІа дола тІема низаш. 5,5 миллион саг, 5 эзар гаргта самолет, 3 эзар гаргта танки штурмовик боккха тоннаш, 50 эзар гаргта йоккха топ миломети йолаш йола 190 дивизи яр уж.

Германски фашизмо шийна хьалхашка деккар оттадьлидар дуйнен эгтара хьалхара социалистически пачхьалкхе. ХІаьлаьке, миллионаш бола советски нах бо-бе, СССР халкъан лорда оттаде, царна царагІальнна сийлахь-доккха революционни гІулакхан цергара дІадІаха, хІаьта вай мехках немецки колони е.

Массеза а машар-безаш хиннз советски халкъ терз бе доллаяза даланзар ший социалистически Даьхьа фашистий эгтарна кІайгаьнна ешкхаьра. Москв даьлаларгІоттА хьаьдА духььла оттара мехка еррига материальнн духовнич торонаш оарцагІа яха ешар. Из ІаьлЬмате чоалхие деккар советски халкъо хІоачашцигр Коммунистически парте кулгаьа а деш.

Парти чІоагІа тешам яр советски халкъа чІоагІачча низах, коммунизмо гІулаяра из мутІаьхьа хиларах, молагІа хаьеннан тІаотте а агрессор но вохавергхиларах.

Парте дикагІа бола кьонгаш фронтен тьлеп эгтара кхеравгІеш хиларІен йолча моттигашка бар. Шоннара гойтара хьоаьнна, даьхьа, даьхьа кьонгашца кьонгашца коммунисташа наьха тІема уйла, деана айдора, моастагІа эпидвергхиларах бола тешам чубоссаборо.

ТІемз шерашца 2 миллион гаргта болча коммунисташа моастагІчу котдоаьлар духьа діледелар шоай вахар.

ТІема дола кІаьчча Советски парте тешаме гІончен денал дола резервн ар ленински комсомол.

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа хоаьам беш бола собитеш яр Москвана, Сталинграда ахе, Кавказ бахьан дІа тІемаш, Курски дуга тІа советски Герзашцарча Низаша яьккха башха дика котало, советски территори нуьхьайоккхаьн, европейски мехкашкара фашисташ лелаьдеш, ьі оберашец, ІаьлЬмате йоккха Берлинаьчі апошка. Миллионаш миллионаш японски Квантунгий эскар доахалар.

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІема историе кьаьгІачІа оагІонех цаІ а Кавказ бахьан баь тІом. 1942 — 1943 шерашца Волгаш Тереен берданг тІа, Сталинграда, Грознена, Орджоникидзена, Краттерча Кавказан дуьхьа ахе ях бетта цІий іоухйитаьн хаьа тІемаш хилар.

Кавказ бахьан лоаттабаьна тІема историе диилургІ боаца оагІуш а хинна діаэтта Магіалбике, Грозненски достаме хинна тІемаш. Цига шоашта каша колардир эзарах ґашистски салташтен эсарашто, хІаьлаькір моастагІчу духха танкаш кхыйола техникен. Уьхаза кьонахчиа, денал, майрал гойтар Советски Эскарца эзарах, эзарах болча салташ эсарашен, царна Нохч-ГІалгІайчен кьонгаша — вай мехкахоша.

Советски эскарца чакхъилитаьнзар Грознен Бакун мехкаьлта районашца кхаьа йийрхІа моастагІчу план. Моастагіа соцаяр, хІаьта 1943 шера январ феврален еррига хІаьа ши аьнна Кьиабаседа Кавказ мукьаьнкъхар. Цу деношка а Нохч-ГІалгІайчен къаьхьегамхоша Закавказан фронта эскарашта гІо дир герзаьла, ялатаьа, духьаьла, ІаьдувкІаьча барзкъашца, кога бухьача ґІирсаьа.

ТІема хьалхарча деношке а деаз республика къаьхьегамхой айхха хьотабелар областной партийн организацена гонахьа, тІема хаьара декхарш кхоачашде болаш белар. «Дерриг а фронта! Дерриг а социалистически Даьхьен моастагІа вохавара!» кхаьа лозунгаца цар шоай низаш оарцагІдаьхар гитлеровски Германех котдоьлара.

Партийнни комсомольскийн организацешка, военни комиссариаташка комсомольскийн комсомольшиьрен, гайп-гайпара ха йолчен профессеш йолчен патриоташкара заявленеш ухар шоай ІоІамагІа фронте баха ловш.

Городашкен гаьнарча лоламан ґоргашкен толаме чакхъювлар ЦІеча Эскарца мугІаршца мобилизаци елга. Хьалхарча 10 дийнахьа тІем беча эскаре баьхйітар иттаьн «эзраш призывникаш, царна эзарнел совГІа шоай ІоІамагІа бахараш 5 эзарнел совГІа коммунисташ комсомольцаьнна.

100-нел совГІа заводо, фабрика, кхьча предприятеша шоай болх тІаберзабір тІема заказаш кхоачашдаьр, фронта гІо дара.

ТІема дерригача шерашка гроэненсин мехкаьлта громышленности фронта ІаьхьадІан доагтар, смазочни материаланн.

МоастагІчу котдоьлача шоай дІаьхь дихьар Нохч-ГІалгІайчен лаьтта лелаьдеранца а. 1940 шера деннаьчу 2-ша дуьхьарІа наччалькхетнга ялат дІачудлелар 1941 шера.

Халача хьалхаьа республике бахача наьха толаме чакхдаьхар Тийрка аьтта берда тІа, Магіалбика, Грознена ахе оборонительни ґІаледанни ґІга.

Нохч-ГІалгІайчен къаьхьегамхой бокъонца йола патриотизм, социалистически Даьхьена мутІаьхьа хилар гойтар республика территоре тІа чукхайса фашистски паразитисташ воински ґІоаьнна йоцна хьаьхьулцаьна, чура моастагІнй — кулацко-мульски бандиташ дІабоахаш хьоьсан лоаттабар.

ТІема ерригача фронташка тІом болабеннача хьалхара деношка деза Котало Дін тІаккачаліна тІом беш хилар Нохч-ГІалгІайчен бІоаьрг, Царех дукха йолаш гойтар лаьхьа моральни гІулакхаш, тІема говзал, кьохначал, майрал денаьл.

Советски Союза Турпалий Н. Гастелло, А. Матросова, З. Космодемьянской, И. Панфиловца, дукхаьчар сийлен цІеранца ихьана наьх мехка турпалаьчо ю юкъе хьаьй Нохч-ГІалгІайчен ґІитаьн болча бІуьхой — Советски Союза Турпалий Х. Нуралиева, Б. Н. Аршиева, И. А. Бейбулатова, Б. Х. Бейбулатова, Х. М. Магомет-Мирзоева, В. Н. Гайлукова, А. И. Идрисова, И. Ф. Сухорукова, А. Д. Исмиса, кхьчар цІеран.

Нохч-ГІалгІайчен дуьхьача къонгаштен мехкаьрашца ґІеда гойтарах ґІеннаьр. Правительственни совГІаташ, массаза латтаргІоллаш шоай сий лаьмнаш даьр. Уж ба сийлер Амаев Махьмут, ґІоаьна командир Висалитов Мовлад, разведчина Запольская Ялина, летчикаш Сийнаьков Анатолий, Яндиев Мурад, Мальсагов Ахьмад, танкисташ Мазаев Маташ, Мальсагов Мадьмал, Назиев Іалаудин, Мазиюк Иван, вежаряй АхтаевгІар, Аьобовгіар, Кураэовгіар, кхьбарш.

Нохч-ГІалгІайчен бІуьхоа сийленца хоачашцигр Даьхьен хьалхаьнкара шой деккар. Берлинс ягарг даьлъа чубаьнкарашца, империалистически Японе эскарашца доахалаьрашта юкъе хиннаб вай мехкахой, царех дукха барашца цІабаьхьабаь. СовГІа хьалкъ ярах бахьан доаьнн шоай сиоон яІаденнал. Даьхьена ґІаьнкха а йІнгурьгьен цар сийдола цІеран.

СОВЕТСКИ ХАЛКЪА КАРАГІДАЬННА СИЙЛАХЬ-ДОККХА ҐІУЛАКХ

СЪЕЗДИЙ КРЕМЛЕВСКИ ДВОРЕЦЕ ХИННА СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ДАЙ-МЕХКА ТІЕМ ТІА СОВЕТСКИ ХАЛКЪО КОТАЛО ЯЬККХА 30 ШУ ДИЗАРА ХЕТАЯЬ ТОРЖЕСТВЕННИ СОБРАНИ

Ткъаь итт шу хьалха советски халкъ фашизмал кот а доахьаш чакхбаьнкаб Сийлахь-боккха Дай-мехка тІем тІа 1418 дийнахьа лаьттаб историечуьхь эгтара боккхагІа бІаьрг -бола тІом. Из тІом аьхка социалистически Даьхьен парГІатон кортамукъаьлен бахьан хиннз ца Іеш. дуйнен цивилизаци хІалхІаьнкхар, тІаІоагІаче хьаьа нийсхо машар оттабар духьа а бар. Цудуьхьа Советски Союзена цхьаьна Сийлахь-йоккхача Котало 30 шу дизар зеда чах деношка дерригача прогрессивни адамлено а.

Съездий Кремлевски Дворец я мая къаьнгІа коаь вийчьнь. Дворецца хьалхашка ґІалгІштокашка шешшо и СССР-ен союзни республикийн байрахкаш. Фойе — тІем тІа къаьстта белгалдаьлнача тІемахой доаьхьой сийлен нижъ беш хьалъькъа бейрахьиш. Уллув — 1945 шера июне ЦІеча майда тІа паьрде даьхьа лоаьлоп тІечча фронтнІ сводни полкай штандарташ. Уьхаза я йитта фронта тІема техникен говзаьн, ґІинсен кхаьен лоаттабаьча, хьалха лаьттача предприятей байракхаш а.

Кремле, съездий Дворецце Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа советски халкъо Котало яьккха 30 шу дизара хетаьнча торжественни собране ґІалбенна тІема а къаьхьегама а ветераншца: ґІоаьнгча союзни республикашкара баьхка Советски Союза Турпалаш. Слава а ордена бизза кавалераш, Социалистически Къаьхьегамх Турпалаш. Зале — къаьхьегамхой. Советски ЭскарА. ТІемаФорда Флота виьаьлаш.

Уьхаза ба СССР аккредитованни бола дипломатически представительствашта керте латтоьаш, советски а хьаьча мехкашкара а корреспондентаьш.

Сцена центре — В. И. Ленина бюст. Цифраша «1945», «1975» дагадохьйІ тІом аІабаьнначчу тІехьаьГІа советски халкъо машаре даьаш даьккха чкъаь итт шу. Сцена тІа гаьно гуш да Коталон ордена суьрт.

15 сахьат доьл. ЧІоагІІа

Хьамзат ОСМИЕВ.

ЦІей да тахан

ЦІей да тахан.
Ткъаь итт шу дуз тІом
дІабаьнна,
Вай Даьхьено толаш баьккха,
Хьалхьий машар кхаьккха.
Уьх дуненан ший ког-КІийле
Хуьлга аьарХІа хьайна
сармах
Ший къорга чу хІаьлапІаь
КІеза ха ян.

Кхийнад дииза хинна
моахаь,
Тоддаьь тІемо доха мел
аьаьр,
Баьхьа човнаш,
ТІемо яь уж даьра човнаш
ХІинз а кхоачаш йийрзаш,
Даьхьен, хьалхьа, кьонгаш
бала
Эгтар хьалха іаьткъаш дола
Ноаной дегаш тІеннадан.
Дагаух из,
Уж ший чона тІоаьш
детташ,
Яьна цІи мо, миьхьарьмьна,
Из ґІаьр вайгаьх хьийдда ха,
Дега мазаш тІедаш сена,
Сина іаьткъаш, сел
хьаьрььнна,
ҐІаьр вай мехка хьаьза ха.
Даьхьен кхийкамІ.
ЦІеккха йиндаш ший
кьонгашка,
Мехкашка: «ҐІоаьгІа!» —
аьнна,
Нана-Даьхье кхийка ха,
Цхьа саг санна,
хьотделенна
Массе ваьхьа кьоьхьенна
Вай хьалхь цхьоагІа ґІеГта
ха.

Дагайоагіа,
Вайна цІаьра дагайоагІа,
Миха дуьхьа Беш-лоам
санна,
Сел чІоагІбенна,
Советски нах — шоаш
боа-боача —
ҐІаьра дуьхьаьчотта ха,
Гитлеровцаш цхьаьрабоахаш,
Вай даьттара хІара кІотаьг,
Бомба санна, йийлаХ ха,
Доккха ди дар!

ДиилургІдан из, цу ший
кьорге
Чу а болла, йийтта, іийтта
Біеха сармах бийна ди,
ҐІаьр-эскарий уж
байрахкаш,
КІаьтІе боаьна вуьхаш санна,
Вай котаьнна лийра ди.
Маьрша вахар!

Тахаьара сийрда машар,
Эзарз эзар іоаьжа техха,
ЦІенаьча цІийна баьккха ба.

Ншта хала баьккха машар,
Біарга-са мо, лорабелаг
ХІара сна декхар да.

ГРОЗНЕ ХИННА ТОРЖЕСТВЕННИ СОБРАНИ

7 мая Грозне В. И. Ленина ґІеарґІена культура Двореце хьаьр советски халкъо 1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа Котало яьккха 30 шу дизара хетаьн къаьхьегамхой, партийн, советски, общественни организацийн, Грозненсин гарнизона тІемахой виьалий торжественни собранн.

Губбенараша ґІоагІІе дегаш айденна болаш хержаьо собране сийлен президиумаьлА КПСС ЦК Генеральн секретарь иов. Л. И. Брежнев керте латтача КПСС ЦК Политбюро состав.

Советски халкъо Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа яьккхача Котало 30 ш дизарА даьхьак собране доклад йир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара С. С. Аьрийкина.

Цуьа тІехьаГІа Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІема ветераншта совГІаташ делар. «1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа Котало яьккха ткъаь итт шу» яха юбилейни медалаш маьхе совГІаташ делар грозненцашта — Советски Союза Турпалашта, Слава хьаь степена ордений кавалераштА.

Собране даьхьа лоаьцаш хиннаьнна тІаьйІнна КПСС ЦК доклийнта воаьшала письмо.

Собрани чакхйоаьлаш ґІеґІбенараша цІейна хетадь доккха концерт оттаьйр.

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

№ 115

г. Москва.

1975 ш. 9 май

Новкъостий салтийн матросашца, сержанташ а старшинаш а, прапорщикашца, мичманаш!

Новкъостий эспарашца, ґІараллаш, адмиралаш!

Новкъостий эскарен флотен ветераншца, СийлахьБоккхача Дай-мехка тІем тІа даьхьа мел аьлаьраш!

Тахан вай мехкен цун Герзашцарча Низашен, вежаряшца йолча социалистически паччахьалхенний къаьхьегамхошца а тІемахошца а, дерригача ґІеґІбенараша адамаш дездеш белгалдоккхех Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа советски халкъо Котало яьккха ткъаь итт шу дизар.

Советски халкъо, цун майрача Герзашцарча Низашен Коммунистически парте кулгаьа гитлеровски фашизмана латтабаьча лиречен цІий іодохйітачен къоьсаме социалистически дай-мехка сийн кортамукъаьлен лорабай, лоаьа кІалхарадьхьа дуйнен хьалхьаьн, духьхача мехкашка парГІатонга, кортамукъаьленга, социальни прогрессага бола нижъ хьаьйІалаьдІ.

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа яьккхача Котало дог теша а деш керригача дуненга діаьхьехар вай общественни паччахьалхенен строй бохьолургІоаьлаш хилар, социалистически экономика ґІоагІІе, вахар ґІоагІІеш бола маркситско-ленински идеологе нив, советски общества морально-политически цхьоаґІе, СССР халкъий болаг санна ґІоагІІа доттаґІаьл.

Германски фашизм ший а ях яьккхача коталонна юкъе доккха дикъа лаьдай антигитлеровски коалице паччахьалхенний хьалхьашен эскарашен, хьалхьий-кортамукъаьлен нийий бІуьхоа, дуьхьаьен боламан антифашистски къоьсаман юкъе хиннаьрна.

ТІом чакхбаьннначу тІехьаґІаьрча шерашка, тІемо тІаккочаль йоккхий хьалонаш діа а яьха. Советски Союзо тІехьаьнна доккхий толамаш даьхьад промышленности юрта боахамн. Іилма а культура а дегІаяхувлаьча, хьалха дьаьа-торо лаьхьена.

Коталон 30 шу дизара КПСС XXIV съезда исторически решенеш цхоачашъеча керда дика хІамаш кдраґІ а дийнна наьхадоагІа вай хьалхь. Таханарча деношка Коммунистически парте XXV съезда кийчо яриа дуьхьаденна берригача мехка керДача низанца йьржаЙ 1975 шера план хаьаа ьхьаьча кхоачашъьарн иІислагІа питилетка толаме чакхъьккхаьрн дуьхьа лелаю Ерригсоюзни социалистически яхь.

Хьалхьанта юкъера доттаґІаьн цхьана леладу ґІуьаькхаьн ґІоагІІедара тІабесрабаьча ленински наьхьа тешаме йолча Советски Союзо социализма вежаряшца долча мехкашца аьхха цхьоаґІе а йолаш тІагІерта чакхйоаь машар бсаьн йола аральара политика. КПСС Центральн Комитета, КПСС ЦК Генеральн секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте латтача цун Политбюрос хьиначи хьалхьашца латтаьн деккаьрн хьоачашдара тІедерзадьн чакхдоахаьчу ґІуьаькхаьна новкъостаІ ду дуьнен хьалхьашта юкъера кхоькхам дуьхьаґІа кІаьдбара. тайп-тайпара социальни строеш йола пачхьалхенгена мишаре яхарен яІаьнн тІойле йолча тайпара шер цхьана ґІуьаькхаьн леладарен принципаш ґІоагІІарна.

ТаІаьзар доаьнан хьалхьий кхелашта доал дара торонех яьнна тахан империализм, цхьаьбаьхьа цун оьаьнгара хьайІоагІаьн. йола агрессивни оамал хьиненнаьнн, даьрагІа дола милитаризман агрессен низаш дуне леґІаьхара позитивни процесс тІехьаьнкахьа юхалостае ґІерт.

Машар бедаьн йола шоай политика цу хьалашка мехка обороние нив діаХо ґІоагІІбара, берригача советски нах чІоагІІа фе хурбголача уйлана хьаьхьебара хаданза еча йоаьхонца цхьана тарьеш леладю Коммунистически партен Советски правительствен.

Сийлахь-боккхача Коталон цІейна наьхьабоаґІача советски тІемахошца ваьамдоаь эскара довхой, кемай, соединенней тІема кийчо лаьхьара тІадерзадьь шоай низаш. ХІара дена тІема ґІуьаькхаьн ІомаІеча цар хьаьхьокх социалистически Даьхьена шоай мутІаьхьа хилар, коммунизман пролетарски интернационализман идеалашта, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІема турпалий традицешта шоай тешаме хилар, парти кхаьккача вежаряшца долча социалистически мехкий эскарашца цхьана цхьаьн мугІаре а этта социализмана карагІадьнна сийлахь-боккхий хІамаш лорадеш шоаш кийча хиндр.

Моаршад а луш, Коталон цІей даьхьаьа дувнан Герзашцарча Низаш лични состава, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІема берригача ветераний.

Фашистски Германи уша а яь Котало яьккхача дийнахьа денз 30 шу дизар дегІаьдаьккхара

ПРИКАЗ ЛУ АЗ:

Тахан, 9 мае, моттигерча ханах 21 сахьат даьхьа вай Даьхьен столице — турпалча городе Москве, союзни республикийн столицашка, турпалча городашка Ленинграде, Волгограде, Севастополе, Одессе, Новороссийске, Керче, турпалча крепосте Бресте, тІема окруґІийн флотийн управленеш чуйолча городашка, хІаьта йиштта городашка Белгороде, Брянске, Воронеже, Горьке, Грозне, Днепропетровске, Донецке, Иркутске, Красноярске, Курске, Мурманске, Омске, Ордженикидзе, Орле, Петропавловск-Камчатске, Смоленске, Туле, Харькове, Челябинске, Южно-Сахалинске тьхьа йиттазза йоккхий топаш хьовсаьрца салют ала.

Біаьш шерашца йовгрьаьн ткъаь итт шу хьалхаґІа Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа дерригдуьнен-исторически Котало яьккхача советски халкъа, тІемахошца, тІемахошца, партийнаьштен подпольн доаьхьашхоштен, болхлоштА, колхозхоштА, интеллигенцена, вай сийлахьча хьалнаьхьн кагирхьишъен, діаБіхача ґІем тІа даьхьа мел лаьлаьрашта а таІе къаьхьийгарашта а карагІадьннача деаьлеча ґІуьаькхаьн сийлеГ

Даьн хоастам хилба вай Даьхьен парГІатон кортамукъаьлен бахьан долаш баьча тІем тІа лийгаьрашта!

Даьхьала хилда сийлахь-боккхача советски халкъан нун майра Герзашцарча Низашен!

Даьхьала хийла Советски Союза Коммунистически парти — еррига вай коталонаш яхара дегаш уравнитаьдеш уж йоаьхиргА віаштІехьдоахарн!

СССР ОБОРОНА МИНИСТР, СОВЕТСКИ СОЮЗА МАРШАЛ

А. ГРЕЧКО.

СОВЕТСКИ ХАЛКЪА

Доккхий хувцамаш хинна шераш

Діадахача 30, шера республика экономикен культурен дегІаухача доккхий толамаш дахьад. Хьахиннай промышленносте керда отраслеш, керда промышленин районаш, хьалхьай доккхий промышленин предприятеш.

Тхьаьн итт шера республике арахеца промышленин продукци 18-за духьаГІа хиннад.

Цу юкъа республике арахеца химическин мехІадыстъ промышленносте продукци тІаккхийтад 63-за, машинаш ечен металлообработкан продукци — 45,5-за, республика электроэнергетика 1974 шера яьккхар 8,3 миллиарда киловатт-сахьат электроэнергеи, 1940 шера яьккхар 398 миллион киловатт-сахьати 1945 шера яьккхар 216 миллион киловатт-сахьати мІаьр боаІаьчь.

1945 шера доаькхаьн хинначуо мехІадыстъ 13,9-зеен газ—97,1-зеен духьаГІа йоаккх хІаьн. Дикка духьаГІа хьаьду хьалхьа эша товараш а.

Тхьаьн итт шера арахеца чухьаьхьа духьаду пазата баржаьшан 258-за, тІехьаьхьа духьаду пазата баржаьшан — 37,2-зза, хоГа гІаьрг — 9,7-зза, дуях — 13-зза, генерий дьІутта — 3,8-зза, консерваш — 21,9-зза, макаронин изделеш — 5,5-зза духьаГІа хиннай.

(Интервьюдалар 3-ча оагІо тІа).

Фронтера кьхьаташ

Моаршал да хьога, сона дукха сза Тамара, иштта Сивеен. Хьалхарча дахьІе, Хьаьсан, аз шуна ду солдатсан салам моаршаьл. Массаза а шуна гІаьвІа еш, уйла еш ма со, шуьга кхьахьтІа нІаьдг ец, цо мишта аьз хІа сова. Тамара, гет, тара чІоагІа аз дехьо ду хьога Хьаьсан доаькрен цун йоаькхо ярн, хьона ворна тІехьаьг хьла а мег хьона вучьаь.

М-Моаршаьл Тамара, гитлеровски гІаьлахошкара сай ІамагІаьсоьга вешин чІер дехьогІе ец. Сай ваьнагара кхьаьг яІІад аз Іаьлин Іаьдулхин Советски Союзан фашистски Германеен кьегерча тІеІа тІа мойнаьн аьлна. ХІаьн са ве-заьрег со ду! мара висаьл, Тамара.

Шозза моастаГІеучуо чІоа беш хиннав со, массе а йолча хана дуьхьа латташ кхьа тІехьаьнна буьл гитлеровски чІаьарьой. Са вешин, кхочуо моастаГІеш ІоІаьхІте цІей бозьаьг доаш, цІейна дуьхьаьнна цер цІей Іодохійтан кастта цер чІоо лехьеьрь аз.

Х МАГОМЕД-МИРЗОЕВА
ший гаргарча пахата ездь ЕЬКЬАТ.

***

Моаршал да шуга машинкьаьхьаьгІ, мукъа бе сона, шуга, тІеІа турпаьта бойлоцца тІеІа, армейски салам-моаршаьл дахьа. Се тарьа-чоорг бозьлоо чІоаьнг тарьа, аз лаьхьІаг кьеза тІоо тІеІа тІаьнг моттигеш шуга кхьаьг ядде а, главнокомандование приказ кхочаьнг а чеч Берлине хотадаьн ІІІІ бойлаьнг вай йоГІаьгаьлад, чуга дІаьхІте. ХІаьна са цІоьна бакьал ала бекам бе ин. Печеньгеш дезал тІеІаьхьа тарра, са дезаьла оаьн тоьмьхьаьта дахьІе.

Шеча Эскаре бокхка мах бабІо чІаьвеча шуьга кьаьхьІе. Тама, ту дахьІе машинаьхьа тракторста бойлоо кьаьхьаьга а деш. ХІаьта тоо оаьхьа доккхаьл ду. Цунна цІаьна вай тІеІа тІа котало а йоккхаьнІІа.

Сергеев Иван Федорович, 1944 ш.

***

Деанча цІейна дахььаьга дуьнг ец шо, са доттагІийн кьоьхьстІийн.

Шуьга кодаьн ту дахььаьга а лушшаьн а салам-моаршаьл да шуьга фронтера. Массаьг а цІаьна гІоьзьаьлна ала чаьн: «Кинйла тІа сийлоьла ДахьІе, цун вергІаьн, цун ший лоІаьмера коатамуьхьа, ве!» Дог да Іаьбан ший ваьла бесен бола моастагІа ваьнаьн вогалаь йоккхаьргІа дахьІе 1942 шера. ДахьІе ю ворнеьгн тІаьдаьой!

Са ха бевам бе оаш ваьнта бола ду, оаш фронтера лаьхьІа дезьр фуд.

Шозза хоьнг ма-хьаьлла, котаьнг йоккх ІІІІе! Оаш фронтера тІа-тІа дІаьхьалаьнкьаьхьІ хуьнг тІаьтІаьг дІ, йоккхаьргІийн бІеьнкьаьта моттаьхьа тІеІа а тоьхьІ.

Новьхьстте лаьтІий фронтга, вай кьегерча балло то. Ду хуьнгІийгІийн фашистеьн тІаьдьохІ бекаьбен тІаьнга ве Ах ювен ер итт ваьнгІаьнгІ-моаршаьл хилаьр цІьаьнгІа ІІІІаьнгІа ІІІІаьнгІ оаш ца тІаьдаьн. ХьаьтІаьнгІийгІ ведача шеко вайна, вайна ювен лаьтаьгІа ер фронтга моастагІчоьг. ІІІІаьта оаш ІІІІаьр ею на ЙІІІ бохь бабаьгІ фронтга бодча чІаьгІаьнг. ЮІІІаьрІо ешаьнга сихаГІа котаьн а йоккхаьн чІоаьнгІга ягІаьнг кхІаьнгІ моастагІа. Хаст-частагІа ювен кьаьстаьнг поаьг моатаьн-моаршаьл хилаьрг, шоьг боллеьн ЙІІІІа.

Н. ГАГИЕВ,
1942 шера цІей доттагІийн ковьхьстаьнгІийн фронтга са ЙІІІІ кьаьст.

ДАЬХЕНЦА ДА ЦУН ДОГ

Мажлен Ойлтахьар Советски Эскаре ГІулаьхь деш воьда, дуьхка ха еше а ше дикача оагІоьрахьара дІавозийтан цо. Ший Дахьченна хьалхашкара патриотически декхар кхочаьнгеш цо кІоаргІа карарехьо тІеІа говзаьл, лакхбу ший политически сахьетан, командованенан заьлашца кхочаьнгеча хьоькъан тел шийнарча новкъостагІа. ІІуш сий ду бІуХоьца а командираша а.

Дьхьс лорарра декхар мажоагІаьра дика кхочаьнгеш хиларх Мажаевна ца гІулаьх деш воьда эскара дахььа командованенан Сийлен грамота енай. Из тІеІа говзаьл Іомаьрен политически сахьетан лакхбаьрен отличник ва.

Дукха ха йоаьшшен командованенан ІІуш ваьнгІа хьаьст дайтар вай Дахььа хила мажоагІаьра вола воьдаьл хьеварах баржаьл ваьнгІ.

Эскаре ГІулаьх де вахалетьа слесарь воьлаш ца воьда беш хиннача Грозненски районе № 1 воьда совхоза коллективе доккхаьл ду ший кьонаьга болх-дочох Мажаев Ойлтахьарг.

Ю. ЮСУПОВ.

Дицлургдоаца деноШ

Дуьхьчача хана деноз партийн, боаьамий организацешка болх беш хьаьенача хІаьн «Назрановский» совхоза директор вола Албогачиев Муртазий Хаматхан. Халача 1941 шера Ленинград дорашш хиннав из.

Ленинград моастагІчоьг лорарца боьрІийнна сийле пьхьхарашта юкъе да Нохч-ГІалгІийчен сийлоьла кьонгаш а. Из блокада юкъера воьккхаьш шоьй сиьнца ца кхоьдеш дуьхьчарвола тІемашка лийтад уж. Царна юкъе хиннав Албогачиев Хаматхан, Ладаев Аьсс, Бекоев Хизар, Магомедов Ахьмад, Ситников Анатолий, Очаса Мовлди, кхьбарашш.

1941 шера аьхьа цу ханарча Ачалуьхьан районе диплома хьалхарча практике ваха участковин зоотехникалла болх беш хиннав Хаматхан. Болбеснаьб Дьахен Сийлаьх - боккха тІом. Хьалхарча деношка ше заьнаьен а енна тІем тІа ваьхьа хІаьта 18 шу дахьна хинна Албогачиев Хаматхан.

1941 шера сентябрь бетта Ленинграде тІом беш хиннав Хатамхан, тІехьаьГІа гвардейски аьнна цІи тІьлаьча авиационни полке. Денеен бийсаннен дуьхьаГІойла , хана салаІа кхоаьвеш хиннавац механик вола нов. Албогачиев. Дийнаьха массехкаьза тІема ІІоьтташ хиннай самолеташ. ЦІьхьаьрш йохань йоаГІар ваха. Шоай кулга каравча инструментаца ара аэродроме самолеташ тоаеш хиннав Хаматхан цун новкъостийн.

Городе деина бомбаш етта ГІеотта немецкий бомбардировщикаш. Итт хиннад дуьхьаГІойла деношка. Геттара дуьхьа салтий боаьвеш техника хІалаьхьеш, чІоагІга зе хулар моастагІчоьг. Ишшта даде а Іешнга говзаьл ДІалаца ПІерташ чуГІертар ва. Готаьш бар блокада ГІоа.

ТІехьаГІа ТІема керттерча преступникашта суд еш хиннав Нюрнбергски процесса дохьхаГІдолча тешаьлаьта нийсса Іаьттача немецки бІуна йолча директиво йохьар:

«Город Петербург лаьттанца шьаьлъе лаьхьІадаьр фюрера. Го баь юкъе а ерзаьнь, масса тайнай йоккхий топаш тІаьетаьр лаьхьера нахаддаш бомбаш чуеттаьш лаьттанца Іошьаьрье лаьхьІадаьр городе».

— ЧаьхьІаьнаьр Гитлера Іаьжжа уйлаш. Гобеьча хьалхарча деношка денз вай паччахьалкхеен цун эскарен боккхаьча нихо, берригача советска нахаца цхьа уйла йолаш Ленина городе дорашш лаьттарий дохаргоьчча дензло дохаьнр из Іаьжжа ГІулаьх, — йоах Хаматхана.

Цхьа тІом лаьГІеннача хана город Пушкинерча цхьа часта юхе цхьа гаг соаьвир Хаматхаьен цун новкъостаьнен. ДІатаьхьаьна авиационни полка дІоттадаь лаьтта беснин ша-комон Нохч - ГІалгІай АССР Совнаркомов соцам бир: «1942 шера ГІулаьх ТІаьхьІа ІІІеча Эскара мугІаьрашта юкъеберчаьн нохчийн ГІалгІийн добровольцашца, немецки ГІаьрахошца доаттаьйсча кьоьсаьс денаьл, кьончаьнаьл, маЬрал гойт, хІаьта уж. Эвкавказски фронта ІІуш Кьаьбардеебаьрча группа ТІема Совето-белгаьа ма-дакхьаьна, «Н-ски дивизе дикагІбоЬа контрразведчикаш а ба.

Н-ски дошшой дивизена нохчийн ГІалгІийн бекхиттара хьаькьаьа Эзаевский фронта Кьаьбардеебаьрча командованенан дьа дехар терках а деш. нохчийн ГІалгІийн добровольцех 3000 сар ШІеча Эскаре ДІаьхьІе болабелар 1943 шера 25 январера 5 феврале кхиччалца.

Патриотически уйла йоаГІа аьнна Нохч - ГІалгІийнен толаьшгІа бола кьонгаш мехкарийн добровольный мугІаьрашта юкъеъчар. Шарех бер Аду-Юртовски юрта школа директор А. Хотуеев воккхаГІойла пионервожаьти В. Будаеен, Шадо-Юртовски юрта Совета председатель А. Гучиев, ВЛКСМ районе секретарь В. Бетаса, Кердаьа Юртара комсомольашш Ш. Магомадов, М. Джумаханов, М. Арсенгереев, А. Турлов, Н. Сугаипов, кхьбараш.

Советски гергаьшарча пиаьвана юкъе а йолаш толаьшгІа ер 114-гІа Нохч-ГІалгІай дошшой дивизин нийсаьлейтенанта Н. Я. Кириченеен комполка ешаьнна 4-та Кубанский Кубанский казакий дошшой корпуса чуйоаГІа гвардеийнга С. Висантова команда еш хиннав Нохч - ГІалгІай дошшой дивизиони.

ТІема тІаьхьаьн саннна нохчийн ГІалгІийн тІемахошца юкъе ГІоргаьлаьр ГІчеремеский района «Ударный труд» ваьнгІ колхозеруча Курасова Базас ший шин воІагІа — тІемахошка - вотиллеристашка дахььІга письмо. «Деза са кхоьгаш. Хьаьмиди ГІаниИ — ядора ю, —вай юрта оаш дайтача письмо масаьн а ГІаьдвигІа. ГІаьта сона, шуо яьнна, мел дожка дикахетар хиннад цунах. Са шиъ ва шо фронте. Шоьх ГІаьранех ньаьн дог лаьр. ХІьхьаьбкьа шоьх дог лаьрарг чоаГІаьГІа, шун ваьар бабаьн болаш ГІаьлаттача кхеравал чоаГІаьГІа да шун тІема голаьмех аз ду доккхаьл. Беррийча лоаллаьхьа дахььаьла юнцан со — турпалий нана. Поздаьнна да са кьаьна дог. ТІом бе оаш, ларь тІом бе моастагІчунца, са хьмсара кьонгаш. МоастагІчен пионах лорарадоа цо, тийша болх - боаьлаьчу турах лоорадоаца цо — лех шун наьнас. Шепача ер ГІаьра теш со вай эскара низах, ьай ньа болча мехках.

Ужжамо долча дуьхьхьаьгІ ГІулаьхьех ГІучаььлар СССР калькьий содружестьаьна хьоькъе Нохч - ГІалгІай халькьий патриотически уйлаш — советски общество соцььлизмэ ньаьхьаГІа толаме дегІаьхьарт хьаьхинар. ДІаьнг ца тайнаьр уйлаш дег ГІа хьлаьрх ТІем тІа турпалал гойтар Х. Н. Нурадилова, Ш. С Абдамова, К. В Абдуева, Г. Г. Агачирова А. В. Бейбулатова, А. Д. Ибдиса, Н. Н. Заболотне, Р. А. Ахриева, М. Межидова, дуьхьаьча кьаьна вай мехкахошш.

Х АЛКЪИЙ доттагІала марксистско - ленински идеологи фашистий аьхьача национализма идеологел толаш ювлаш хьалхьенача лоаьхІаьнча лостамех цаГІ ю ТІема дерашка Нохч-ГІалгІай-чечен халькьамзкоша гайта хьаьхІегама патриотиш. Нохчийн ГІалгІийн кьаьмаш 2244 соагІа ювлаш. Гроженски мехкаьлтІаьхьа эскара юкъе а ваха. республикерча кьмча халкьашца цхьана са ца кхоьдеш кьаьхьийгІа ГІаьнгІа. ЛадаьнгІийн халькьий доттагІала идеологи котьаьхьаьнга новкъостаьл ваьча Нохч - ГІалгІийнен халькьий морально-политически пІьлогІо легІаьнарг хьадоала лостамаш

П. ЮСУПОВ,
историческен Іилмий кандидат, Грозненски мехкаьлтІа института философеен Іилмаш коммунизмаН вафедра доцент.

ФАШИСТСКИ халкъий доттагІала идеологи фашистий НАЦИОНАЛИЗМА идеологел толар

ФАШИСТСКИ Германин эша а ях советски халкъ котдаларо шеко боьшшаш хьалхьеьнан советски общественнин паччахьалкхеен строй. хьалхьий доттагІалин вежаьрашца цар цхьана ледаду ГІулаьхьаГІа фашистий акдача национализма идеологеа тІех хилар.

Къаьбдаеда Кавказерча немецко - фашистски бІуьн командованга Гитлера дайтача цхьан къаьйлагІарча документа тІа ньхьа:

«Кавказе, Россерча цхьанна а кхаьча моттиг доаьла тІа-тІаьвара чоаГІа хІаьн а бе боахкабу доаьмаш хаьс Іадатаьша, мусульманскин законаьша, шариІатоо. Вай де дахьрІІар ду гІулаьхо дукхха а аттача доаьхьа вайна. Лоьмарой шоай дегашка диллеча. Аьлаьнцар бакъ хетаьш кІаьлен бе. КІаьча аьлашшарчуо аттагІа да царна болх беш... Моттигера бандиташ гергаьш кІийче, геоменски бІу чІаьлаьчаьца цар вайна дорарбІолаш ; царна Іадаьла еза вай лоарХІаме мел йоьла объекташ, Грозний, Магіалбик, кхьйола вайонаш вай бе кхьаьчуо тІехьаьГІа Баьх хьаьмкІа а Кавказе оккупационин режим оттаг а, эшаш йоьла гарнизонаш лоьмарка яхийтен тІаьта лоьмарка тоьхьІ сетен аттачу тІехьаьГІа, беррига лоьмарой боьлаь діабакен йиш хургІа вайга. Нохч - ГІалгІийнеен сеи дуьла а бац лоьмаш иьх; цхьаьхьа вай цхьа нтчех. вордерка-мацца тоьгІрга маІа мел йоьла иьх лоаьшча хана хІаьлабкъ діабакерв. Цу гІулаьхьа Іалаьмо ше кийдичча сеина дуьхьа да эша хьалаьл —чІожеш, цу дуьхьа лагерашш хьолье а езаьрІьцьа.

В. И. Ленина ЙьхьаЛ, «...тІе-мо ше дерхІаьрашш яа хьара бакьаьнашш цхьа кхеттаьр боьлаьнна доаьрхІаме да, то ютьо Іалаьцьо. Советски ваччахьлкхеен вахьоьхьа Іоьмаьхьа, СССР халькьий паччахьалкхеен кортамкхьаьлеьнах а доьла доьш хьоастадеш даьтта ца бекхтоьхкаме хилар хеттаьлер новкъостаьл даьа Нохч - ГІалгІай болх беш... Моттигера бандиташ гергаьш кІийче, геоменски бІу чІаьлаьчаьца цар вайна дорарбІолаш ; царна Іадаьла еза вай лоарХІаме мел йоьла объекташ, Грозний, Магіалбик, кхьйола вайонаш вай бе кхьаьчуо тІехьаьГІа Баьх хьаьмкІа а Кавказе оккупационин режим оттаг а, эшаш йоьла гарнизонаш лоьмарка яхийтен тІаьта лоьмарка тоьхьІ сетен аттачу тІехьаьГІа, беррига лоьмарой боьлаь діабакен йиш хургІа вайга. Нохч - ГІалгІийнеен сеи дуьла а бац лоьмаш иьх; цхьаьхьа вай цхьа нтчех. вордерка-мацца тоьгІрга маІа мел йоьла иьх лоаьшча хана хІаьлабкъ діабакерв. Цу гІулаьхьа Іалаьмо ше кийдичча сеина дуьхьа да эша хьалаьл —чІожеш, цу дуьхьа лагерашш хьолье а езаьрІьцьа.

В. И. Ленина йьхьаЛ, «...тІе-мо берхІаьрашш яа хьара бакьаьнашш цхьа кхеттаьр боьлаьнна доаьрхІаме да, то ютьо Іалаьцьо. Советски ваччахьлкхеен вахьоьхьа Іоьмаьхьа, СССР халькьий паччахьалкхеен кортамкхьаьлеьнах а доьла доьш хьоастадеш даьтта ца бекхтоьхкаме хилар хеттаьлер новкъостаьл даьа Нохч - ГІалгІай болх беш... Моттигера бандиташ гергаьш кІийче, геоменски бІу чІаьлаьчаьца цар вайна дорарбІолаш ; царна Іадаьла еза вай лоарХІаме мел йоьла объекташ, Грозний, Магіалбик, кхьйола вайонаш вай бе кхьаьчуо тІехьаьГІа Баьх хьаьмкІа а Кавказе оккупационин режим оттаг а, эшаш йоьла гарнизонаш лоьмарка яхийтен тІаьта лоьмарка тоьхьІ сетен аттачу тІехьаьГІа, беррига лоьмарой боьлаь діабакен йиш хургІа вайга. Нохч - ГІалгІийнеен сеи дуьла а бац лоьмаш иьх; цхьаьхьа вай цхьа нтчех. вордерка-мацца тоьгІрга маІа мел йоьла иьх лоаьшча хана хІаьлабкъ діабакерв. Цу гІулаьхьа Іалаьмо ше кийдичча сеина дуьхьа да эша хьалаьл —чІожеш, цу дуьхьа лагерашш хьолье а езаьрІьцьа.

«СЕРДАЛО» ТІЕМА ШЕРАШКА

Тхьаьн алан шераш арахьлаьнча «Сердало» тІара номер тІа кепайиттай тІема ледамах, ГІчаьхьех хоьм Сонцифомбаьрг ешдаьнаьнна.

Хаддаьнна, дуьн «Сердало» тІаьо фронтана ІІеча ГІоьІІ а. «Шоай кьонгий мотта дІаьттаьр» яхача корреспоьнеше тІа ньгІта ядду газето:

«Сталина» ІІеранІча колхозе колхозникашш - боккхий нах Дакъе лорАе фронте балача шоай кьонгий мотта колхоза кхаьна болх беш бодах къаьхьегама боарамаш ТІехьхоачашеш.

58 шу даьнна Яндиев Эдальтри фронте вахьІ- ший 3 вийнІ мотта колхозе болх бе дІаьттаьр... 62 шу дола Албаков Сайпал фронте вахча ший вийнІ мотта къаьхьегама боарам ТІехьхоачашеш ва. Албаков Чадий 65 шу даьнна, цун ши вийнІ фронте моастагІчун етташ ва, оагІо тІа).

(Интервьюдалар 3-ча оагІо тІа).

БАЛХА САННА ЭСКАРЕ А

Дахьенна мугІаьхьа хІаьр, хьмаьа кувал, майрах, деналл, хьнцо, фашистмацарча кьовсаме цхьа барт бейеьн кІотадаьйсен хІаьр зовна барашш Дахье Бохаьрашш гоьма хІаьр санна долаг ГІчаьхьхаьш наха Іомадеча боккхача доарХІаме бар республика партийн организацеьн кьоьнца беш хиннА политикоЬ хьежама болх.

Нохч - ГІалгІай къаьхьегашш патриотически интернационалиьн хеттаьн аттачу Бохьаьн дегІ, кьовсаме советски, наьха дерІаьрІа цхьаьнна ГІаьнгІ цар морально - политически цхьаьнгІийн хьаьвоьхьаьш, вай мехкарча бе-бена хьаьнгІ вакалаьнца кьаьмаьш цхьа хиннА ВитфашистскИ митингашш съезданш. Цу деворгача тІамашца новкъостаьл доаьа фашистмацарча лоарТаьсча кьовсаьнгІ Нохч-ГІалгІийнен халькьий вай кьегерча деоргача халкъашшаьрча тІема доттагІаьл ІІоаГІаьрг. Халькьий доттагІаьлаьр идеологи ньха сагІаьнгІ ГІаьнгІ.

Ийтта за Сийлаьх - боккхаьча Дай-мехка тІема шевашца фашистски акдача национализмаьн идеологеа халькьий доттагІала идеологи котьаьхьаьнга новкъостаьл ваьча Нохч - ГІалгІийнен халькьий морально-политически пІьлогІо легІаьнарг хьадоала лостамаш

П. ЮСУПОВ,
историческен Іилмий кандидат, Грозненски мехкаьлтІа института философеен Іилмаш коммунизмаН вафедра доцент.

СУРТА тІА: А. ДАНИЛИНА.
И. ПЛИЕВА сурт.

МАГІАЛБИКЕРА КЕНИГСБЕРГЕ КХАЧЧАЛЦА

30 шу даьннад Советски халкъо сийлаьх-боккха Котало йоаккхаш фашистий Германеен Дай-мехка тІем чакхбаьнна. Цу хана денз дерригА хувцаьленнад дуьнен тІе а тІа городе Магіалбике а. Деган, сиз денна хІама диц ца луш даьнн наьха дегашка латташ хуьл. Иштта бар советски хьалкъшта сийлаьх-боккха Дай-мехка тІем. Дуккхача халонех чакхдаьла Дайн-мехка Советски Эскара, дерригА Советски халкъе дог ГІоздоьккхача кхоталонга кхоачаш.

Из ха дагалацьа, юха а, юха а хьона хьалхашка от тІема новкъостий юхь-сибат, цар турпала ГІулаьхьаш. Юха а БІаргагуш санна кет дерригА хьалнаьн хало ГІалаьтта денош, хьа а цу тІема алана юкъе гу.

Со хьехархо яр. Бакъда дицлургдоаца 1942-ча шера, со саннарча кхы миллионаша а санна, керда ГІулаьх керийЦер аз. Сентябрь бетта 6-ча школе вІашатІихьтера меттА,-тхо гулдир телефонний станци йолча кІ ю.

Цига тхо хьийкадар МагІалбике районерча бІузама начальника Федор Тихонович Воронкина. ТІема Ворона а ІІаовкъаш цунца вар майор Мурзин. ТІехьаГІа тхона вайзаьна из хиннавар 11-ча гвардейски стрелкоен корпуса чуйоаГІача 58-ча ше къаьстачча гвардейски бІузама батальона штаба начальник.

Соца цхьана бар са нийсаргхой Шерстобитова Дуса, Демченко Дуса, Синицына Катя, Бяврцева Марфуша, кхьбараш. Тхоьш малагІча гІулакка гулдИд ца хоьш, шекдаьнна дер тхо.

ЦхьабакьА тхона хоьш а БІаргагуш а дер Даьхен сий, тхо малагІчуьнгІ бакьаьнна ваьнгІ. Тхона наьха цІий Іодохійташ тІем хилар. МагІалбика Западни, Картофельни участкаьнна. Крымски станцийн улуе дийнахьа 6—8 моастагІчун контратака іохатоХ а ешш сугор тхо корпус.

Хьаьнкха ешш хьехьахьашкА ер моастагІчо чІоагІа йоккх ГІчаьнгІ. Цунах чакхдоаьш ваийра тхо рота командир Воренкин Федор Тихонович. Сона а ваийра ГІчаьнгІ. Цу дийнахьа деза ГІчаьнгІ. Цунах чакхдоаьш ваийра тхо рота командир Воренкин Федор Тихонович. Сона а ваийра ГІчаьнгІ. Цу дийнахьа деза ГІчаьнгІ. Цунах чакхдоаьш ваийра тхо рота командир Воренкин Федор Тихоновича тхона хьаьрг ер кастта чакхдерг доаьш ГІулаьх да вьнна. Цхьабакьда Федор Тихоновича тхона кьамаьл даьнуо тІехьаьГІа, оаха боккхаьнна кхеттадир фронта новкъостаьл эшнаГІа. ЦаГІ юха ца йоаьлаш, оаха массане чоагІо йиР фашистаьш тІем, беча боккхаьгІ баРашта новкъостаьл да...

ХІаьнз тІе тІемахой дар. Кьамаьл а салгаьша санна дора тхона. Тхо дерригА а тІейтайарча участкашка дІа-ъьа дийкъар. Со нийсьлар «СТ-35» телеграфни аппарата тІа. ТІом чакхбаьлаца цунах дІа а кьаьсанна, керда ГІулаьх керийЦер дена сай даьхьаьца цхьана дІаболаьлер са тІема іннкъ.

1942-ча шера октябрь юкъеьхьаьчча хана тхо дерца МагІалбикера Орджоникидзе юхе дІадахийтар. Цигара дІадоаьдена Кубань, Тамански ангІийгІо кьуьІІийнхьаьш. Керийчеьн проливах дехьа доаьлаш, Крым, Белоруусси, Прибалтийски республикаш, Малхбоолехьара Пруссе мукъаьйнехьаьш хиннА тІемашка дахьа лоацеш кІар тхо. Са а са новкъостий а тІема мишъ чакхбаьлар Кенигсберг мукъаьйнехьарца.

Дица ца пуш кьаьстта чІоагІа дата латт сона Кубань , мукъаьйнехьаьш хиннА тІемаш. Дукхха а новкъостий кьаьсташ моттигаш чийсьлаьр учаьзь. Хьалхе ІІоаьхьаьлер баьхьн - доаьш дІа-ъьа ваха йиш йоаьцаш дер мехьаьш. Ухьаза бахьча нахаца цІьаьна котлаьа, мостагІчун пашта кІаІ ГІоолле каре дІаъьа кхаьна ешш хулар тІема техника, мишта кхьйола кхоачем. Крымски станцийн улуе дийнахьа 6—8 моастагІчун контратака іохатоХ а ешш сугор тхо корпус.

Хьаьнкха ешш хьехьахьашкА ер моастагІчо чІоагІа йоккх ГІчаьнгІ. Цунах чакхдоаьш ваийра тхо рота командир Воренкин Федор Тихонович. Сона а ваийра ГІчаьнгІ. Цу дийнахьа деза ГІчаьнгІ. Цунах чакхдоаьш ваийра тхо рота командир Воренкин Федор Тихоновича тхона хьаьрг ер кастта чакхдерг доаьш ГІулаьх да вьнна. Цхьабакьда Федор Тихоновича тхона кьамаьл даьнуо тІехьаьГІа, оаха боккхаьнна кхеттадир фронта новкъостаьл эшнаГІа. ЦаГІ юха ца йоаьлаш, оаха массане чоагІо йиР фашистаьш тІем, беча боккхаьгІ баРашта новкъостаьл да...

Дешшца дІоаьла йиш боьцеш кьаьа тІемаш дар - Керийчеьн тІалацерме хиннарца. Тхаьн сона шьвра даьадаьгІа сона тхоьй бІухой болча К. Е. Ворошилов вена, тІемашой дагеьн уроотаеьн, котало Боккхаргкилерах уж тошабеш цо кьамаьл дер.

Тахан кьаьта хьетаду Кеьрх ГІаьхьн хиннаьа тІемашка Советски эскара котало вихьа кьамий хьаьъьера Ленинсен политика, Советски Союзан халкьий доттагІан БалхьаН дегІаш іаьштІехьаьлнигга. Аьхх ха тІа дахььаьца бар тайп тайпарца 25 кьамех БІухой.

Тхона, Дай-мехкеи Сийлаьх боккхача тІем тІа дІаьхьа ер цаш хиннаьрашта цІаьхьа биш пурбаьл Дехье БахьаН, цун сий поаьдеш БайнаьнаН. ЦІаьхьа а дицлургдац лийча боллаьшаьш советски нах дІебехьа хьувш хинна лаьтта.

Хьалхьаьта, цар тІехьаьнашта цІаьхьа дицлургдац лаьттаН ІІа цоллаГІа дунен тІема ер ІІа кхийса шерашш, цу тІа тІа котало йоаьччаш Советски Эскара карагІаьнна турпала ГІулаьхьеш.

М. ПУШИНА,
МагІалбика горисполкома секретарь. Дай-мехка тІема доаьхьашо.

ЙОКХА КОТАЛО

ТІЕМА А КЪАХЬЕГАМА А ВЕТЕРАНАШ

Дукха ха я Вера Павловна Горкавенкон Анна Дмитриевна Мерещинан Грозненча тІема тІе Сийлахь-Йокхча котало йоккъ. Шоай болх дика лелаберша коллективе лоарХІаш а сий деш а ба ваьхьаш.

1937-ча шера Пензеро фельдшерий школа чаХ а яьккха, цена болх бен хиннай Вера Павловна. ТІом хьалехьа яьхьи-шина шера Грозненера роддоне болх бу цо. ТІом хьалечна дийнахьа деиз ян хул Грозненера эвако-госпитале йоккахІйолла медсестра болабо.

1942-ча шерера апрелера госпиталь дІаьлъча Вера Павловна ший лоІаме фронте вода. Из хьожаю Брянскерча эвакуационни пункта санитарийн дерзиллина тІа. Цар лорий дакъа хиллар Кьиабаседа - Кавказ, Украински, Белорусски фронташ Іаламъеш. Цига ДІаьхІ из КПСС мугІедийнка. Дукха ха яьлелха тІема-санитарийн поезда пеотроградла хоРж Вера Павловна.

ТІом чаХбаллаьлъ хозиан хиннача довраьонта дарба деш, цаьна эшинучу хьожаю, тайп-тайпаьн политически болх чаХбоьаьхьаш хиллар Вера Павловна Горкавенко. ТІом чаХбаьнначуьл ТІехьагІа 1946-ча шера Грозненера Дай-мехка тІе-на инвалидий госпитале балха йоагІа из. Цу хана денз цуна хирургически отделене йоккъ-кхаІйолла медсестра болиш хьийоагІа из.

Масса хана обществении балха а хьинаре дакъа лоарИш хьийоагІа Вера Павловна. Дукхача шерашка из хиннай партийнаьс парторганизаце секретарь, партийоо член, печатаеча редактор, хьалха тІехьожама группа председатель. ХІаьта хІаьн комсомольски кружкоа пропагандист я. МоллагІа шийна тІадилла тІулаьх дизза чаХдоьаьхьаш, берриг шийна, хьаьнго нуьна ДІалуш хьарца йоьхь Вера Павловна колективе.

Ший вахарах 30 сонгІа шу ДІаденнад по этарра хьаьхьаьлъ балъа — ваьхьа уналхьенго лоарара, тІема шерашка а машаерчча къьхьегаме а. Дьахьеоьнен лаьхьа мах баьб Вера Павловнен къьхьегама. ТІем тІа а машаерчча къьхьегаме а ярх медаль еннай иччиа.

Анна Дмитриевна Мерещина 17 шу дамма мара яьар 1940-ча шера Астраханера ФЗУ чаХ а яьккха, Миноина цІергІча заводе болх бе на йоьаьтуч хана. Дай-мехка тІом болабеначуа тІехьогІа дийнахь ю бус а цахаддаш тІема яьа хІаьмаш арахецна бар заводера хьона болхлой.

Заводе яІашагІЕьхьаьр снайперий курсаш. Болх бошшьхьа чуьг чаьх а яька тІема говаьл карнедзаьшр Анна Дмитриевнас. 1942-ча шера зенитно-артиллерийскеи полке прибористаЛла хьожаю из заводера. Вай дагьло Дай-мехка тІем тІа Сийлахь-йоккъа котало йоккъ-кхаЧа хана Одессе яр из. ТІом чаХбаьнначуьл тІехьагІа Будденне цІергІча заводе болх бу. ХІаьта 1963-ча шера Грозне йоагІа из. Мехаьд из балха оттаьнвалийнгІ госпитале санитарийн-кхаЛа. Ший болх дика деиз бен, уналхьенга кулг кІаьда доЛаш, Іемерзи я Анна Дмитриевна. Болх дика барах коммунистически къьхьегама удариллаьн йоХ. Сийлахь из цІи лелаеш эьа я йоагІа из.

Госпиталерча медицински болхлой коллективе доагІа я доагІаш сий деш лоарХІаш ба тІема а къьхьегама а ветеранаш Вера Павловна Горкавенкон Анна Дмитриевна Мерещинан.

М. САРАВЯНЦ,
Грозненера Дай-мехка тІема инвалидий госпитале медсестра.

СУРТА ТІА: (аьрдехьаьн аьттеха) А. Д. Мерещинан а В. П. Горкавенкон.

ТЫЛО—ФРОНТА

«Красный молот» заводе яІашагІкхийтар Дай-мехка Сийлахь - боккъаьна тІем тІа дакъа лоаьшаш хинна Советски Союза Турпалаш Прокофий Яковлевич Калашников, Иван Николаевич Поцелуев, Алексей Дмитриевич Иодис. Машинаьстча заводе болх бен хиннаьр уж тІом хьалехьа. Уккъаьра бахаб уж фронте, тІом болабеначуа хьалхарча деношка деиз гурпала моастагІчоьл дахаш а хиннаьр.

ХІаьна завода цехашка болх бен, ладьа сийлен эстафета дІахоьхьо болабо хьоьаьн а лоарИ. Цо ваьнна яІашагІкхийтта царца ваьгІан Камурзоев Хизар, Кіалтассчеа кІайча кисе тІа Іолепер хьаьсен бозуьсбаьчь Малгобекски района «Ингушский» совхозе механизаторашца цу бІаьсти хьаьнка арайхьаьр дика кийчьнь тракторашца.

Сийлахь чуьсан эттІаелан лаьттан хьвьнача кер чу дувшар беркат совдовьхаргІолла бургІашаш. Из морг лоаьлу лаьттана. Цунна хоаьлу хьаьнгІ яьнна ахархочун хьаьнала кулг. Трактора гусенницаш ше овчаш таьнкхала уьл из. Бакьвеа, лоаьлш цунна таьнкй гусеницаш. Лелхаш дьаьгад из моастагІчун таьнкй гусеницаьта кІаЛ. Дьаьгад, лиаьлхад уьнхьеа, Нихарьхьеа я тІехьаьнна. ТІом бартой - Балжахорой доаьонтагІхьа дІаьуЛа лаьтта.

Уьхьаа дІа-ьха мел хьаьжча дуьхьал уьх тІема лаьнна. Уьхьа-заьрга лаьттан хІара чІегилла бахьан шоай сиюш іодийкхьаьн кІаьнтаьна.

Мичиара мича кІаьхьа ваьгІа хиннаьл цаьр. Наьхьаьн... наьхьаьн... Дуьйн тІа ваьлча денз сеГо дьа наьхьаьн... Юха техьа ваьгІай уж? Кьедо саг ца нуьгаьн моттиг эц. ВІаьлла, дагаьг доаьшаш вай мехка бинъ мишинтера кьонгаш хиннаьр уьхьаьа. ХІаьта со... — яхьаш уйла вора Хизар.

Уж чІаьлаш дагаьчаш, цІен ваьлас ший беркатера кІаьлаьна кунгашна кийчьаьь. Іоомеа из болаш, дьаьнна кІаьна. Іоьаьш ше тІадилла тІулаьх дизза чаХдоьаьхьаш, берриг шийна, хьаьнго нуьна ДІалуш хьарца йоьхь Вера Павловна колективе.

ШийвахарЧ 30 сонгІа шу ДІаденнад по этарра хьаьхьаьлъ балъа — ваьхьа уналхьенго лоарара, тІема шерашка а машаерчча къьхьегаме а. ДьахьеоьнЕн лаьхьа мах баьб Вера Павловнен къьхьегама. ТІем тІа а машаерчча къьхьегаме а ярх медаль еннай иччиа.

Анна Дмитриевна Мерещина 17 шу дамма мара яьар 1940-ча шера Астраханера ФЗУ чаХ а яьккха, Миноина цІергІча заводе болх бе на йоьаьтуч хана. Дай-мехка тІом болабеначуа тІехьогІа дийнахь ю бус а цахаддаш тІема яьа хІаьмаш арахецна бар заводера хьона болхлой.

Заводе яІашагІЕьхьаьр снайперий курсаш. Болх бошшьхьа чуьг чаьх а яька тІема говаьл карнедзаьшр Анна Дмитриевнас. 1942-ча шера зенитно-артиллерийскеи полке прибористаЛла хьожаю из заводера. Вай дагьло Дай-мехка тІем тІа Сийлахь-йоккъа котало йоккъ-кхаЧа хана Одессе яр из. ТІом чаХбаьнначуьл тІехьагІа Будденне цІергІча заводе болх бу. ХІаьта 1963-ча шера Грозне йоагІа из. Мехаьд из балха оттаьнвалийнгІ госпитале санитарийн-кхаЛа. Ший болх дика деиз бен, уналхьенга кулг кІаьда доЛаш, Іемерзи я Анна Дмитриевна. Болх дика барах коммунистически къьхьегама удариллаьн йоХ. Сийлахь из цІи лелаеш эьа я йоагІа из.

Госпиталерча медицински болхлой коллективе доагІа я доагІаш сий деш лоарХІаш ба тІема а къьхьегама а ветеранаш Вера Павловна Горкавенкон Анна Дмитриевна Мерещинан.

М. САРАВЯНЦ,
Грозненера Дай-мехка тІема инвалидий госпитале медсестра.

СУРТА ТІА: (аьрдехьаьн аьттеха) А. Д. Мерещинан а В. П. Горкавенкон.

Дьаьнна Іоажаьла, ахерам тІаьттаьн хІаьа сагоТаргІа дола декхар — моастагІа іоьаточа дерриг ниЛаш оаргІаьІоийкхьа, дерриг ваХар тІема лаьнна тІа дерзиллина — эттаьн Коммунистически партера, Советски наччаьлхьенна, берригача советски халкьа хьаьхьаьнна.

«Долла хІама фронта, долла хІама котаЛонна!» — оаргІаьнкийкаш долчу цу доЛуг го белгаДаьхьар моХ бІаРча цІха тІема лагерь а яь ДІаотабара парте чаХдоахача гІулакий дерриг лостамаш. ТІом болабенача ХІаьа этта ча хьаЛаька цун гІулакий керттерча достамех цаІ бар ма-моТа тІаьІ чІогІгІелга. Из боккхача доарХІаме хиллар къьхьа моастагІа эпа а ваь котаДо яккхара. Болхлой, колхозхой, интеЛигенци — вай мехка тІелева берриг къьхьегамтой, дукхаьа іаьрзиЛаш а санна, хьовсам доаттабу халкъ дар. Цар эскара наьх телар, герзи мел эшарш доаттадора, ДІ хьаьхьоттаьІа, хотлао яккхарш цун денал урауттадора.

Немецко - фашистски гІаьрахощца лоаттабеча хьовсаме ЦІе Эскарн советски халкьа вІашагІкхиллаш хиллар къьаьГа хьаьхьохзар фронта массе оагІорахьара новкъостал деЛта вІаьІтІехьаьккха вьина парте баь тІаьжьаьм дер тІера раьаьа хинна хьаЛлаьца халкъьаш дахача Нохч-ПІаГІаЙчено.

Шоай цхьаьн дийнахьера ваьнна хІара бетта бетта Дьахьен оборона фонде ДІачуТелор Грозненсеча мехкдаьттА чаХдоьаьхьа заводий болхлоша, инженерно-техникчеш балхаш дерзиЛа. «ГрозненефтекомбинатаЬ» промислайн предприятийн колективаш, машиниаьхьхоьаьн, советски учреждениенна гІулакье болча наха, Іилиан ВеКуоствен болхлоша, республикерча дешара заведениенна. ДІаьо шоай раьаьа а хинна тІа-тІа дукхаГІа телар ^ача къьхьегамхоьаьн. Масала, «МалгобекенефтЬ» треста управляющо Нагоцнева вопІ эьар сонна. Маьхьа облигацеш елар, мелхиннаьнна Бея, Сагошкина, болтлочо Амбарцумова, цІен ранас Разанцевас — ХІаРаЬе ХІаьнца эьар сон. «Красный транспортьяьнн» «Дорстройманта» ягача артелий членаьнна сонЬе ДІачуделар 29 эьар сон, и кх. дІ. ХІара денна бахача нахагара дошон дотон хІамай бІаьш грамматш ДІачуйййора бонко. Масала, цІен возиоца М. М. СеЛина, Е. М. Поляковс, кІаьчар дошо хІамаш дІачуелар.

Оборона фонд хьлена доккха дакьа дьаьдар хоРтаьккарча къьхьегамтоша, Колхозхоша, езача хІамайл совгІа, юртбоЛхама продукташ дІетелар.

Цу шера МагІаЬлИкерча къьхьегамхоьа гулйр тоиГа ГІо ДоагІа 3000 совгІа этар, боамбе чубилла хачеш, валенкаш, 1942 шера 10 январе тайп-тайпаьра 16288 хІамаш гулйир фронтийнкийнча Грозненера Ордженикидзенскеи районера къьхьегамхоьа. Этгара тІех бар коммунистаьн ^ машиниаьхьаьхой. Цар дІаелар 3142 хІамен 5145 сом ахчен.

ТІема шерашка Нохч-ПІаГІаЙчен къьхьегамхоьа проВ ІоадаьЛа ахчех заема хьаьсане наччаьхьалкхена 63- миллион сом доЛар. Российски Федерацен кьиа автономни республикаьнца областаьтен юкье хьаьхарА моттиг ЛаьЛар вай республикО 1944 шера эьаьна чуГаш ядарА.

Посылкашца а дехка ІаЛаьмате дукха совгІаеш ЛаьГІ вьйтар предприятийн, учреждений, колхозхой, совхозхой коллективаша, къьастаьхьстача гражданаша, къьастаьа а ренолюционни цІейнн Керда шуГ тІеКлоачаш. Алхха 1941 шера 15 декабреа 28 декабре хьаЧчалда Грозненсча бувзама от деЛенг ІоЛла фронте яьхьйтар 27021 килограмм еза 2515 посылка, ХІаьта 1941—1942 шераШка коллективаша яьхьйта восьмаьнгІ 807750 сома мАьХа яр, къьастаьхьстача наха 2417 посылка а яьхьйтар, 759 эьар сома мАьХа совгІаеш а гулдир.

1943 шера итт бетта эшелонаша пхеЗа совгІаеш даьхьйтар

Нохч-ПІаГІаЙчено фронте. ДаьЛтах, коорлоах, ЬаьЛдаьарх, сомах, мелад етта 400 совгІа вагон кхЬЬар ЦІе-на Эскара тІемахошка.

Республикерча хІара радио, шоайла хьо а лелеш, фронтоВикаша совгІаташ гулдора. ЦІькаккха предприяти, учреждени, дешара заведени, колхоз, совхоз, къьастаьхьста ЬеЗа ІаЛ бапар фронте массеех посылка на йохьйтаьн. Кестаьста къьхьегамхой делегацеш а ухар совгІаташ ІаГІела.

Посылкашца ІаЛаелхача, дог ЧрдоттаЛеш долча пАсьмошта жоп луш, фронтовикаша вЬлорах «Матеревальни новкъостал бекка ниЬ ба, — яьдора 6-ча Малхбузехьарча фронтера новкъаГІолла лейтенанта, «Красный молота заводе болх бен хиннеча М. Ясаева. — Массадсеча хІаманца ІаЛаьЛЬа ба фронтера ЬІуХоЬ... цхьаьккха къьастА хоза хет ший городерча нахагара совгІаеш кавхаТа деча».

Малхбузехьарча фронта поЛитуправлене ТІема Советагара Грозне хьаьндоре, бІухоша, командираша, политболлоша дер тІера барКал оаи селдара шоай бонкО ярах «...ткоашта дЬка ловшаеш совгІаташ ний турпалча ЦІеча Эскарца дерригача вай сийлахьдоккхачу халкьа вежарщиа бога бесам а доарХІаш тІаьнйцар оаха. Керда шу дакьАла дуЛцаш оаш дер тІера дайтачча моарщала дешана керда майра ТІулаьхеш чаккхаьхара деГаш урауттаЛу тха, фашистски гІаьрахощца кхы а ІоаГІаелІа оттара тхоьш цар тІаьхьарг ЛоаьЛ оаХа».

1942 шера апрель бошш Къулбекьеш фронте хІара республика Лаьхкьхьарча Совета Президиумца, парте горкома, Старопромысловски районе, МагІалбика менждьаьта промыслай, Суженски колхоза, Кхачкьара аьккхар ювкье а болаш йоха Нохч-ПІаГІаЙ АССР къьхьегамхой делегаци. Эшелонаш етта совгІаеш дитаьр дар фронтовикашца.

Гвардейски Краснознаменна Кубански казачий доШлой полкеса командирашна дер тІара барКал йоаГІо, Нохч-ПІаГІаЙ ТІема къьхьегамхошца доттагІаЛе моарщал дайтар.

Парчийнин советски органий гІулаЛаьккха юкье лоарХІаМеча мотТаеш цаІ дІелоаьлар Дакье лоравейр дезаЛЬй ела йоаКхоно.

Этгара дикагІа кийчьль поМещенен телар госпиталиште — «Сеотовска» ягача курорте, Чішкарча салоГІаЬа моттиг, этгара говзагІа йоЛа медицински гІулаьх ду персонал, дикагІйолА техника, интенТаьа, кесель хьожаЬгр.

Къьастта чІоагІа дог тоХадолитаШ яь пионерашен школьникашен еш хинна йоаКхо. Госпиталашта цар гулйр 26906 сом, 14650 книжка, 25 музыкальни инструмент, 242 истола тІара ЛаьЛар, 413 мета хІамаш, мерех хьекха ДІаьш кеРда йоЬлаХаш, эьаш хьоаЛмаш, ручкаш, кхы йоЛа хІамаш.

Госпиталий къьастта чІоагІа йсаКхо йора шефаша. Цар продовольстви телар унахоштеи доахроьштен, цар салоГІаЬа дола гІулаьх дора, чІиЬкаш, беседаш йора парта. Шефаш йолаш яр 16 колхоз, ятташ промышленни предприятеш, культурни учреждеаш.

ТІема шерашка парте беш хинна идеологически болх советски халкьа хІара дЕнна кагІоЛаьЛЬча тІемалеч гІулаьхаьца ЛьаЛлоаттабора, цу тайпара, «ТІема нийсонаш доаг чеиЛадор, ший вежарий ^ ^ ^

Ха'дIа мел йоIа хIоазгаГIа историе чу доих Сийлахь-бокхча Дай-мехка тIом болча ханна бинсен сийлина тIулаклуш. Цу хIанна шерашка тIехьа хIаса хIоаг вежараштен моароштен мотта дIаэтта тIыле болх бан ца IеI дукхха кхалнах хьоналлитта хьалха дIе а этта Даьхе лорашу а хиннаб.

Турпала тIом бенн хиннаб фронте ШечIа Байракхен Суворовин III степенен орденан медаленах 46-гIа гвардейскин Таманскин авиационин кххIнаьха полк.

Из вIашагIЕелла хиннай 1941 шера берригача мехка йоккхаш йоIча летчица, Советски Союза Турпала Раскова Маринан инициативIа. Полко чакхбаьхкъ ойаьхкъ этта боацен сий доIаш болеп тIема нисъ: Кавказ-за оборонг, Кубанн Таманскин хIайфевн гитлеровцех мукъаьр йоккхъаьч, Крымс тIом бечь, Белоруссе лаьттача историческин тIемашка, Польша мукъаьр йоккхъаьр, Германе территоре тIа гитлеровскин бIа хIаьлаьбеш даьхь лаьцца цо. Цун тIемашчо е цо лелхийта тIемашкоаьрчо ладаьнна. Цу хIанна шерашкахь цо ладаьйна тIемашкоаьрчо оцладаш, дохадеш хIалаьдда бIаьш тIаьш, моастагIчо доп деш хиннаб моттигашца, цунна возиндеш йоIаеш яь аьарашмалеташ. Полкашарча дукхъаьчча летчицашца штурманашца, майра, деналле тIулаьк карагIдайнаш. Цаьрех тхьаьв хьаьнна Советски Союза Турпала еза цIи еннеш. Полка ерригА личин состав орденаш медалаш йина я.

ТIом чакхбаьнначул тIехьа-гIа цхьан полкаца хиннараш вай Даьхен тайп-тайнарча мIингашца дIа-юкъ бахаб, маьрехча къаьхетама тайп-тайнарча ч.ча.ч.ч.ч